

Noticiari del mes de novembre

Nous carnets d'identitat.—La Junta Directiva del CENTRE comunica a tots els socis que ha acordat anul·lar, des del primer d'octubre, els actuals carnets d'identitat, els quals en el successiu no produiran efecte acreditatiu la personalitat de l'interessat, i substituir-los per unes targes d'identificació, similars a les vigents en altres entitats esportives.

Aquestes targes porten la fotografia del beneficiari en tamany de 2 i mig per 3 centímetres, i per a llur validesa és indispensable que vagin acompanyades del rebut del mes corrent.

Tarja i rebut van dintre una petita bossa de cel·loide.

Aquesta nova tarja d'identitat serà obligatòria per a tots els socis del CENTRE, els quals hauran d'exhibir-la a l'estatge social i a la biblioteca, i també per a obtenir el dret d'entrada i reduccions de preus als xalets i refugis propietat del CENTRE i als d'altres entitats que tenen reciprocitat establerta amb aquest.

Els esmentats carnets, el preu dels quals és solament de 50 cèntims, seran lliurats als socis pel cobrador del CENTRE en passar-los al cobrament el rebut del quart trimestre corrent.

Fotografies per als carnets.—Als efectes del lliurament del carnet en ingressar com a soci del CENTRE, la Junta Directiva ha acordat que juntament amb la proposta de soci s'acompanyi una fotografia de l'interessat.

Hom ho assabenta així als socis del CENTRE per al cas que signaran alguna proposta d'ingrés, per quant no es donarà curs a aquelles que no vagin acompanyades de la fotografia del soci proposat.

Noves tarifes en el trajecte Barcelona-Núria.—La Societat de Ferrocarrils de Muntanya a Grans Pendants ha assabentat al CENTRE que ha creat uns abonaments de deu viatges des de Ribes a

Núria o viceversa, a uns preus tan reduïts que rebaixen en més del 50 per cent les tarifes normals, els quals abonaments seran utilitzables els mesos de desembre a maig.

Així mateix l'esmentada Societat comunica al CENTRE que «Viatges Internacional Exprés» té el projecte de concedir als portadors d'aquells abonaments el preu de 10'50 ptes. el viatge d'anar i tornar de Barcelona a Ribes, en autobusos molt confortables, sempre que es reuneixin 26 viatgers; aquest preu serà d'11 pesetes quan no arribin a 26 viatgers i siguin almenys 20.

Rectificació.—En el BUTLLETÍ del mes passat (núm. 450, novembre) es consignà, equivocadament, que foren 119 les monedes que el CENTRE lliurà, en qualitat de dipòsit, a la Junta de Museus, perquè ingressessin en el Gabinet Numismàtic de Catalunya, que l'esmentada institució està organitzant, essent així que el nombre d'exemplars alludits és de 1119, segons queda consignat en el document que, per duplicat, es formalitzà d'aquell lliurament, signat pel senyor Conservador del Gabinet Numismàtic i pel senyor President de la Secció d'Arqueologia del CENTRE.

Una plausible iniciativa a favor de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.—En el número d'octubre últim de la revista *Aragón*, del Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó (Saragossa), el senyor Manuel Sánchez i Sarto publica un article titulat *El Archivo de la Corona de Aragón y nuestros deberes regionales* (pàg. 194).

L'Autor es pregunta quina serà la causa de l'excepció continguda en l'article 7 de l'Estatut de Catalunya, que disposa que tots els Arxius, Biblioteques i Museus de l'Estat a Catalunya passin a dependre de la Generalitat, *excepte l'Arxiu de la Corona d'Aragó*.

Amb laudable criteri el senyor Sánchez Sarto diu que amb aquesta limitació «erraria molt qui suposés que així quedaran ja satisfetes les aspiracions de catalans i no catalans respecte a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Al contrari: l'Estat no ha realitzat fins ara, ni en aquest ni en altres arxius, una tasca de positiva eficàcia. Fins aquí (l'esmentat arxiu) ha estat una institució més entre les de la seva classe, un portentós cabal de documents amb instal·lació mesquina, consignacions miserables, personal insuficient... una inútil lluita entre uns funcionaris competents i una administració pública que els nega els mitjans més elementals per a complir llur missió».

Evident. Algunes vegades el CENTRE ha hagut de lamentar-se

oficialment de semblant estat de coses; i no és des d'aquest lloc que s'han d'explicar les gestions fetes per alguns digníssims arxivers per tal d'evitar que l'històric edifici sofrís irreparables danys i ruïnes.

«No és possible ni tolerable que en l'esdevenidor - continua dient el senyor Sánchez - quedi l'Arxiu condemnat al mesquí ajut oficial»; i afegeix: «és segur que si l'Arxiu hagués passat a dependre de la Generalitat, aquesta l'hauria dotat amplament amb recursos econòmics i elements personals, com ho féu la Mancomunitat amb l'Institut d'Estudis Catalans, i com la Generalitat ara farà, sens dubte, amb totes les institucions culturals que li siguin cedides.»

A més, l'autor fa una escalfada crida sobre aquest interessantíssim punt a les regions més directament interessades en la vida de l'Arxiu, i reclama per a aquest un règim de vertadera autonomia, i interessant, per al seu manteniment, les regions d'Aragó, Catalunya, Mallorca i València, per mitjà d'un Patronat, que seria la més segura providència per tal que l'Arxiu tingués la vida que li pertoca, per ésser un deure sagrat dels pobles que formaven la gloriosa confederació Catalano-Aragonesa, treballar pel prestigi de tan important dipòsit diplomàtic, mina riquíssima com poques n'hi ha aquí i fora d'aquí.

Per últim, propugna l'autor esmentat perquè la Universitat de Saragossa iniciï el moviment per a realitzar el que és tan convenient, no solament per a les regions directament interessades, sinó per a tota l'Espanya culta.

El CENTRE no quedarà enrera en aquesta campanya en pro de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i confia que no s'esvairan en la buidor de la indiferència les patriòtiques indicacions del senyor Sánchez Sarto.—P. C. i G.

Nous descobriments arqueològics a Tarragona.—De les excavacions darrerament practicades a Tarragona per Mossèn Joan Serra i Vilaró com a delegat de la Junta Superior d'Excavacions i Antiguitats, s'ha publicat la memòria presentada a aquella Junta per l'esmentat arqueòleg com a director dels treballs. (Número gral. 116.—Núm. 5de 1930.—Madrid, 1932).

La situació dels terrenys excavats comprèn l'extensa àrea limitada pel carrer de Colom, plaça d'Orsini, carrers de Fortuny i de Soler i part posterior de les cases del carrer del Gasòmetre.

Durant les obres d'urbanització que en el segle passat es portaren a terme a la capital de l'antiga *Hispania Tarraconense*, es

posaren al descobert importantíssims exemplars. L'avarícia dels traficants d'antiguitats, la ignorància dels treballadors, enganyats per aquells, i la indiferència o incomprensió de les autoritats, feren inútils tals troballes, per quant, de moltes d'elles no s'ha conservat res. Del que es pogué salvar s'ha format el Museu d'Antiguitats, migrada mostra del que fou el tresor artístic tarragoní.

Actualment és d'esperar que tan vergonyoses depredacions no es repetiran, degut a la vigilància i competència de Mossèn Serra i Vilaró, en el qual es troba el doble caràcter de savi arqueòleg i representant d'una entitat oficial. (1)

En els desmunts dels solars del carrer de Lleida s'han posat al descobert els vestigis d'un gran edifici, que Mossèn Serra ha pogut identificar com a pertanyent a un *forum* o *macellum*, això és, una plaça porticada, o un mercat, amb les corresponents *tabernae* (botigues).

Corresponen a la importància de tal descobriment, el que es refereix a les capes de restes de tota mena, que representen l'estratificació de les cultures que, des de remotíssims temps, s'han succeït en l'emplaçament de Tarragona. S'han posat al descobert les ruïnes de cases edificades per generacions que precediren els ibers i els romans; de manera que Mossèn Serra ha pogut constatar, amb la major precisió, quatre capes o estrats arqueològics, vestigis d'altres tants pobladors establerts els uns damunt-les ruïnes dels altres. Talment com Enric Schliemann descobrí la ciutat de Troia, cantada per Homer. Com en aquesta població de l'època heroica de Grècia, la primera capa de detritus està formada de carbons, ossos i ceràmica grollera feta a mà, amb evidents senyals d'una primitiva ciutat incendiada. En els successius estrats aparegueren testos de bella ceràmica ibèrica i restes de les cases, asentades damunt la capa de detritus dels altres moradors que els precediren. Més superficialment, o barrejat amb les ibèriques, restes romanes completen els interessants descobriments.

És superflu ponderar l'interès per a l'estudi arqueològic de la Tarragona primitiva, allò que han retornat a la llum les excavacions dirigides per Mossèn Serra, el qual ha pogut afirmar, com a resultat de l'estudi dels exemplars descoberts, que no està confirmada pels fets la suposada colonització grega en la primitiva Cosse, i menys que els murs megalítics siguin obra dels helens. A més,

(1) El Govern francès ha comissionat Mossèn Serra per als treballs d'excavacions a l'Argèlia romana.

que els testos de ceràmica fan suposar que els cossetans dominaren un poble de cultura superior a la seva, o sia, el poble constructor dels murs primitius i de la ceràmica que produí, de positiva bellesa, poble que A. Schulten creu que fou l'etrusc, dominador de la Mediterrània, al qual succeïren els ibers, que foren, per tant, els segons pobladors i els qui construïren els murs de la ciutat.

Els descobriments de l'època romana són, amb suma erudició, estudiats per Mossèn Serra, i, especialment, el fòrum, la cúria i les construccions properes, consistents en un carrer i les cases que allí existien. Com a resultat s'ha fet una considerable collita de restes arquitectòniques, escultures, vidres, bronzes, objectes d'os i vori, ceràmica variadíssima, inscripcions i monedes. Però, el que té un interès superior a tot el recobrat fins ara, és un cap de marbre «que ressuscita en la nostra pàtria les belleses de l'art grec», el qual «és una bona còpia d'aquella famosa Venus que tant de renom donà a la ciutat de Cnido pel culte que vingué prestant a aquesta celebèrrima obra de Praxiteles, la millor i més completa rèplica del qual es conserva en el Museu del Vaticà». Tarragona, per tant, pot enorgullir-se de posseir una joia tan superior en el món de l'Art.—P. C. i G.

Un retaule de l'església «La Doma».—En l'església dita «La Doma», del poble de La Garriga, anexas al cementiri, existeix un retaule que se suposa regalat pel rei Martí l'Humà, amb motiu d'haver-se guarit la reina Maria de Luna amb el tractament de les aigües termals de l'esmentada població. El retaule de referència és una magnífica obra atribuïda a Vergós.

Les condicions de conservació, visualitat i estudi del retaule són veritablement deficientes, amb la seguretat que gairebé augmentaran aquestes circumstàncies, perquè l'església de La Doma sembla que està poc menys que desafectada al culte.

Augmenta aquesta presumpció el fet de la secularització projectada del cementiri on està enclavada l'esmentada església, la qual cosa motivarà, tal vegada, un major abandó de l'edifici i del retaule que conté.

És per això que el CENTRE s'ha permès de cridar l'atenció de la Il·ltre. Junta de Museus per tal que, si ho creu convenient, s'informi oficialment dels fets que el CENTRE li comunicà, i, cas de resultar certs, prendre les providències que cregui oportunes perquè el retaule esmentat no sofreixi els possibles detriments que impossibilitarien la conservació de tan notable obra d'art.—P. C. i G.

III Congrès Internacional d'Arqueologia Cristiana.—Al III Congrès Internacional d'Arqueologia Cristiana, celebrat a Ravenna (Itàlia), del 25 al 30 de setembre passat, assistí el Conservador del Museu Arqueològic Episcopal de Vic, Mossèn Eduard Junyent, pvre. Concorregué a la sàvia assemblea en representació de la Generalitat de Catalunya, per acord pres pel Consell de cultura el dia 13 de l'esmentat mes.

Entre els cinc-cents congressistes, representants de les principals nacions, la nostra nacionalitat ocupà un lloc distingit, per quant, entre les comunicacions, memòries i altres treballs presentats, cridà l'atenció la comunicació de Mossèn Junyent sobre l'estat actual de l'Arqueologia Cristiana en terres del domini català, des d'Empúries i litoral mediterrani fins a les Balears. Fou la part més principal de la comunicació de l'illustrat Conservador del Museu de Vic, la relativa a les excavacions i descobriment de la necròpolis romano-cristiana de Tarragona, amb les troballes d'una importància excepcional, les quals donen noves clarícies sobre la nostra cultura durant un període tan ple de fosquedat, que comprèn des del segle III al VII, que vénen a ésser com els prolegòmens de la història de la nostra pàtria, aleshores no formada encara.

L'examen i crítica dels monuments trobats a Tarragona, permeté d'afirmar al senyor Junyent, que revelen una indubtable «penetració en la nostra terra de la cultura nord-africana, de profunda tradició cartaginesa, sobre un camp d'intensa producció romana». És un fet que es perpetua, certament, en la nostra història, com ho demostren les novíssimes investigacions sobre les més primitives cultures, les quals s'infiltraren en les contrades que en el decurs del temps havien de formar la Ibèria dels historiadors i geògrafs, i, per fi, la nostra Catalunya.

No cal dir el molt que interessà als congressistes de Ravenna el que els revelà Mossèn Junyent, puix per a molts d'ells era una cosa del tot desconeguda, com, per desgràcia, passa en la major part d'allò referent al nostre país.

De totes maneres, cal esperar que el pròxim Congrès d'Arqueologia Cristiana se celebrarà a Tarragona, i que Catalunya figurarà, com té dret, entre les terres més importants pels seus monuments arqueològics.—P. C. i G.

El culte de Sabazios a Empúries.—En el darrer número de la *Révue Archéologique* (octubre, 1932), Mr. Adrien Bruhl publica un estudi sobre les dues plaques de bronze repujat i argen-

tat, provinents d'Empúries i adquirides pel Museu de Girona.

Quan es féu la troballa de les plaques esmentades, l'arqueòleg senyor Cazorro se n'ocupà en l'*Anuari d'Estudis Catalans* (1908, pàg. 454). L'una representa un dels Dioscurs i no ofereix cap dubte aquesta significació. No resulta així pel que fa referència a la segona placa, l'assumpte de la qual és objecte d'estudi per Mr. Bruhl.

Segons aquest arqueòleg es tracta de la representació de la divinitat oriental Sabazios, diferent, per molts conceptes, del déu Mithra, la gran divinitat persa, el culte de la qual tan considerable desenrotllament tingué en els últims temps de Roma. Compara aquell autor els atributs d'una i altra divinitat, i resulta evident que a Empúries es donà culte al déu procedent de Frígia, puix els atributs que acompanyen aquella representació, en comparar-los amb la placa existent a Copenhaguen, que és igual a la d'Empúries, no dóna lloc a dubtes.

Aquest déu oriental era, per als seus devots, el qui governava els dos móns misteriosos d'ultratomba, és a dir, el món celestial i el món subterrani, segons la iconografia del culte frigi. El fet d'haver-se descobert la placa esmentada en un enterrament, assenyala el seu caràcter votiu, i és un nou testimoni sobre un caire de la vida religiosa en el moment que els cultes orientals s'expandiren arreu del món romà, com bé observa Mr. Bruhl, el qual, a la vegada, afirma que fins ara no s'havien trobat vestigis de la religió sabaziaca a la província ibèrica, i que no és sorprenent que el déu frigi hagi tingut adeptes en un port com Empúries, obert a les influències de l'Orient i poblat en una certa proporció per habitants originaris d'altres regions de l'Imperi.

No cal, doncs, ponderar la importància que té la troballa de la placa dedicada al déu frigi Sabazios, protector dels traspassats, tant per la raresa de tan valuós exemplar (solament n'hi ha un altre a Copenhaguen), com per revelar un culte exòtic en l'època de l'esmentat monument al litoral indigetà.—P. C. i G.

SESSIONS I CONFERÈNCIES

Monestir de Veruela.—El dia 18, el senyor Francesc Blasi donà una conferència en la qual estudià el monestir de Veruela des d'un punt de vista arqueològic i històric.

Començà el conferenciant fent una descripció del lloc on està situat aquest monestir, l'origen del qual recolza en la tradició i en

un episodi de la història d'Aragó; el qual episodi fa referència a la disputa que per la corona d'aquest regne tingueren els bàndols de Ramir el Monjo i de Pere d'Atarés.

D'aquí prové que fossin cridats els frares cistercienses d'Scala Dei, installats a la Gascunya. Durant set-cents anys, el monestir de Veruela fou un dels més importants cenobis cistercienses establerts a la península ibèrica.

Les primitives edificacions de Veruela responen a les normes establertes per la Regla de Sant Bernat. Són d'arquitectura romànic-ogival, sòlides i severes, que donen la sensació de fortalesa i de pregon misticisme alhora.

El conferenciant s'estengué en llargues consideracions sobre aquestes primitives edificacions, i detallà l'obra de l'església, la construcció de la Sala Capitular i les galeries dels Claustres. Aquestes tres construccions són les més belles del monestir de Veruela, i precisament per elles fou declarat monument nacional.

En quant fa referència a les obres realitzades en el monestir des del segle XVII ençà, el conferenciant digué que poca cosa tenen a veure amb l'art. A la senzillesa primitiva succeí la complexitat decorativa; a la solidesa, el luxe; a la suavitat, la llum.

Així i tot, en l'obra nova hi ha alguns departaments interessants pel seu art, encara que cauen en enfarfegaments barrocs molt exagerats.

Tant l'obra primitiva com la nova han estat conservades pels jesuïtes, els quals han habitat el monestir de Veruela des del 16 d'abril de 1877 fins a mitjans de gener d'enguany. Les noves lleis de la República espanyola els han empès a l'exili.

La permanència dels jesuïtes a Veruela significà una era de prosperitat material i moral per als pobles veïns. També fou un prodigi per a l'obra arquitectònica del convent, per tal com es veié assegurada la seva conservació.

Després d'estendre's el conferenciant en algunes consideracions sobre la sort d'aquest monestir, una altra vegada solitari i mig abandonat, com després de l'exclaustració iniciada l'any 1835, acabà la seva dissertació, que fou il·lustrada amb nombroses diapositives.

Descoberta d'un autògraf català de Colón.—El dia 25, el se-nyor Ricard Carreres i Valls va donar la seva anunciada conferència sobre la troballa d'un autògraf català de «Colón» a l'Arxiu Notarial.

Començà explicant les seves recerques per l'Arxiu Notarial, en el qual porta recollides més d'un miler de notes inèdites per a la Història de Catalunya i àdhuc d'Amèrica, les quals pensa publicar un cop ordenades.

Tota la vida interna d'aquella gloriosa Catalunya lliure del segle xv, costums, cosmopolitisme, riqueses, indústries, potència nàutica, mercantil, etc., és condensada en una multiplicitat de manuals notariais oblidats durant molts anys i que avui estan perfectament installats, gràcies a la intelligent direcció de l'il·lustre degà del Col·legi Notarial don Antoni Par.

En un fragment de manual del notari Antoni d'Insulis, que comença el 29 d'abril de 1466 i acaba el 9 de febrer de 1467, va trobar l'autògraf que diu: *Senyor en Barthomeu Garau no us maravelau com no so siat ab vos car la nit pasade me a combatut febra en tal manera quem fa molte de pahor e aso per las pocas facultats que yo tinch que sab Deu no hauria poch master (menester) en per ho toot sie trames a Deu per la pahor quen tinch vull regordar huch poch que si la cosa muntaye anase.—Vostre Johan Colon—rubricat.*» Aquest autògraf es troba en el full corresponent a una escriptura entre els nobles portuguesos Alvaro Ferrandis i Diago Raposa, i en el mateix fragment de manual es troben escriptures d'altres nobles portuguesos com Joan de Castro, que acompanyaren el nét del comte d'Urgell, el darrer rei de nissaga catalana D. Pere de Portugal, que pocs dies abans de formalitzar-se aquelles escriptures havia mort a Granollers, segurament emmetzinat com el dissortat Carles de Viana.

El redactat d'aquest autògraf i la seva col·locació, permet deduir que fou escrit l'any 1466, ja que En Bartomeu Garau, al qual va adreçat, és el dependent del notari Insulis, com es comprova en diverses escriptures de l'esmentat fragment. Potser podem deduir també que Joan Colon era un home d'esperit religiós, ja que per dues vegades invoca Déu. És possible, també, que fos barceloní, perquè els singulars en e no exclouen aquest origen, ja que els barcelonins d'aleshores així escrivien; i finalment és segur que el seu autor, per bé que signava Colon, es deia Colom, perquè el cognom Colon era inexistent a Catalunya, i la peculiar manera d'escriure la m final en les síl·labes em i com expliquen la desaparició del darrer pal en la signatura.

Històricament, aquestes deduccions vénen confirmades per tots els antecedents que hom té del descobridor d'Amèrica. Aquell any 1466, la glàndola feia estralls a Barcelona, i això explica la *pahor*

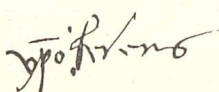
de Joan Colom. Però per damunt de totes aquestes seguretats i deduccions, n'hi ha dues d'importantíssimes per a la verdadera biografia del descobridor. Aquest autògraf, degut a l'indret on el trobem, explica perfectament la relació de Colom amb els portuguesos que uns 10 anys més tard va concretar amb el seu matrimoni amb la noble Felipa Monis. El 13 d'agost d'aquell any 1466, Joan de Branxis, fill d'Alvaro de Amada i d'Isabel de Cunha, que en 1464 havia rebut del Rei Pere les viles de Molins de Rei i de Sant Vicenç dels Horts, per raó del seu casament amb Elionor, germana del comte de Pallars, venia el seu mobiliari i una casa de Barcelona a l'ardiaca Colom. Isabel de Cunha, segons els antecedents que fins, era de la família de la qual fou descendent Pere Correa de Cunha, donatari de Porto Santo, cunyat del descobridor. L'altra deducció és decisiva: Aquest autògraf presenta la prova plena de les paraules del fill del descobridor, quan explica el misteri del cognom del seu pare: *Limó el vocablo y así se llamó Colón*. Fins a la data no existeix al món cap document que, com aquest autògraf, pugui explicar la transformació de Colom en Colon i perquè amb aquest nom li escrivien els Reis Catòlics, així l'anomena l'italià Anghiera, i aquest adoptà en definitiva tota la família.

Acabà dient que entre aquest autògraf i els nombrosos documents inèdits sobre els nobles Colom, el seu parent Pere Bertran de Margarit i el barceloní Lluís de Santàngel, copropietari d'una de les cases dels Colom a Barcelona, la crítica històrica haurà de canviar radicalment el criteri que fins avui ha imperat sobre la descoberta d'Amèrica.

... de Joan de Branxis fill d'Alvaro de Amada i d'Isabel de Cunha...
... que en 1464 havia rebut del Rei Pere les viles de Molins de Rei i de Sant Vicenç dels Horts...
... per raó del seu casament amb Elionor, germana del comte de Pallars...
... venia el seu mobiliari i una casa de Barcelona a l'ardiaca Colom...
... Isabel de Cunha, segons els antecedents que fins, era de la família de la qual fou descendent Pere Correa de Cunha...
... donatari de Porto Santo, cunyat del descobridor...
... L'altra deducció és decisiva: Aquest autògraf presenta la prova plena de les paraules del fill del descobridor...
... quan explica el misteri del cognom del seu pare: Limó el vocablo y así se llamó Colón...
... Fins a la data no existeix al món cap document que, com aquest autògraf, pugui explicar la transformació de Colom en Colon...
... i perquè amb aquest nom li escrivien els Reis Catòlics, així l'anomena l'italià Anghiera, i aquest adoptà en definitiva tota la família.

Signatures i rúbriques autògrafes del descobridor d'Amèrica:

1

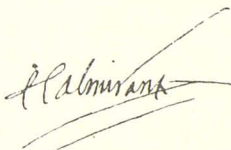
XPO FERENS
7 de setembre de 1504

2

29 de gener
de 1500

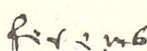
3

EL ALMIRANTE
22 d'octubre de 1501

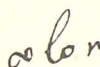
Examen paleogràfic comparatiu i signatura i rúbrica de Johan Colon o Colom:

4

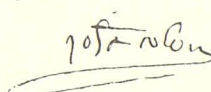
Reproducció de Ferens
amb lletres de l'autò-
graf de Johan Colon de
l'any 1466

5

Reproducció de Colon
amb lletres de l'autògraf
de El Almirante de 22
d'octubre de 1501

6

Signatura i rúbrica de
Johan Colon o Colom en
1466 segons el seu autò-
graf català

En resum; aquest autògraf explica perfectament tres extrems molt importants:

1.er Pel lloc on es troba, és el primer document existent amb el nom Colon, el qual permet esbrinar les causes del seu matrimoni. En aquella època era rar un matrimoni entre nobles i plebeus. Felipa Monis era una noble portuguesa, i ni ella ni la seva família haurien consentit un matrimoni amb un plebeu inconegut com el Cristoforo Colombo, llaner de Gènova.

2.^{on} El cognom Colon en una persona que necessàriament es deia Colom.

3.er L'origen de la rúbrica.

El nom Joan, en contraposició al de Xpofor amb què generalment és conegut el descobridor d'Amèrica té una explicació senzilla. Els nobles Colom catalans portaven gairebé tots dos noms i només n'usaven un. Guillem Joan Colom és a voltes Guillem Colom i altres Joan Colom. Joan Colom, Xpofor Colom o Joan Xpofor Colom, com en el cas Colon i Colom, serien una sola persona, com així ho veiem en els seus parents Gualbes. Joan Xpofor de Gualbes és també Joan de Gualbes o Xpofor de Gualbes.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA

Notes sobre una visita a Chiclana de Segura.—El dia 16, el senyor A. Gallardo donà una conferència, amb il·lustracions, en forma de narració d'un viatge a la vila de Chiclana, que per estar al cor de Sierra Morena i per rutes no turístiques presentava els caràcters de novetat.

La regió, si bé no és interessant sota el punt de vista arqueològic, ho és si es considera la part de costums, habitació, treball i relacions.

Asseguda Chiclana en un contrafort de la Muela de Chiclana, a 981 metres d'altitud, i visitada a darrers de gener de 1929, el conferenciant pogué fruit d'un admirable paisatge de muntanyes nevades, que d'ésser a la nostra terra serien curiosament estudiades i visitades pels nostres excursionistes. Les serres de Segura, Alcarraz, Úbeda, Estrella, la Sagra, etc., d'alterosa silueta, serien una temptació per als nostres esquiadors si les tinguéssim més a prop.

El temps plujós, amb boires i neus, no permeté al conferenciant donar major nombre de clixés de Chiclana, ni del camí fins a Vilches fet dins la boira i el sòl enfangat.

Aspecte arqueològic i històric del Monestir de Veruela.—El senyor Francesc Blasi donà una conferència, el dia 23, la qual fou un estudi del monestir de Veruela des d'un punt de mira arqueològic i històric. L'argumentació d'aquesta conferència fou molt semblant a la que sobre el mateix tema el senyor Blasi donà el dia 18 i que per donar-ne una recensió en un altre lloc d'aquest SUPLEMENT ens estem de reproduir-la.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA

Aquesta Secció realitzà les següents excursions: dia 6, a Sant Celoni, Fogàs de Montclús i Campins; dia 13, a Santa Coloma de Farnès, Sant Pere de Cercada i Argimont; dia 27, al castell de Besora i Montesquiú.

Com de costum, tots els dijous se celebraren sessions de projeccions.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA

Excursió micològica al massís del Montnegre.—El dia 20, aquesta Secció efectuà una excursió amb autocar, amb collabora-

ció de la «Institució Catalana d'Història Natural» i del «Club Muntanyenc Barcelonès» al massís del Montnegre.

Hom organitzà aquesta excursió extraordinària per tal d'acompanyar el professor senyor Roger Heim, del Museu d'Història Natural de París i estudiar la flora micològica (bolets) del Montnegre. Foren en gran nombre els que hi assistiren.

La direcció científica de l'excursió anà a càrrec del doctor Pius Font i Quer, director del «Museu de Ciències Naturals» i president de la «Institució Catalana d'Història Natural», i del professor senyor Roger Heim, el qual durant un mes recorregué diverses localitats catalanes i demostrà estar excel·lentment preparat en tot el referent a la micologia.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA

Durant el passat estiu aquesta Secció efectuà les següents excursions:

A Llavorsí, Areo, estanys Baborda i Sollo, estany superior d'Estats, Vallferrera, pla de Boet, port de Boet, Ercs, La Massana, Andorra la Vella, Escaldes, estany d'Engolasters, cercle de Pessons, portella de Joan Antoni, Portella Blanca d'Andorra, Maranges i Puigcerdà.

A la serra del Cadí.

Al Carlit.

A Sant Maurici, amb ascensió al pic de Subenulls, agulla inferior Bassiero pel S. E., Encantats, Bassiero i Peguera.

A Piedrafita, amb ascensió al Balaitus, Grande Fache, Montperdut i pic del Descargador.

A Sant Maurici, amb ascensió al Peguera, Subenulls i Encantats.

A Piedrafita.

A Ribes, Serrat, pla de la Canya, puig de Balandrau i Queralps.

A la Vall d'Aran, Ribagorça i Pallars amb ascensió al gran tuc de Colomers (2930 m.).

Al refugi de la Restanca, Montarto d'Aran (2827 m.), Tumeneia Oriental (2694 m.), Biciberri Septentrional (3004 m.), gran tuc de Colomers (2930 m.) i tuc de Ratera (2864 m.).

Al port de la Bonaigua, pic de la Llança (2659 m.), puig de Linya (2862 m.), pic Sur de Montanyo (2780 m.), Picardes (2816 m.), pala d'Eixe (2746 m.), Peguera, Vallferrera, pica O. d'Estats (3011 m.), pica d'Estats Central (3141 m.) i pic alt de Comapedrosa (2946 m.).

A Sant Maurici, canal central d'Encantats, bretxa Central, petit Encantat per paret S., escalada a un Caçador Encantat, Encantat més alt i Espot.

A Hospitalet, refugi Siscar, roc Melé, pic de la Cabaneta, pic d'Ascobes, portella de Siscar, pic d'Alba, Soldeu, Campcardós i Porta.

Al Canigó.

A Soldeu, pic Jongla, pic Negre per façana Nord, pic Valira, pic Portella, Puigpedrós i Pedraforca.

A Ribes, Taga, coll d'Estela, Pardines i Ribes.

A Sant Llorenç del Munt amb ascensió a la cova del Drac.

Als Ecos de Montserrat.

A la pica d'Estats.

Campament oficial de la Secció a Colomers.

Amb autocar a Santa Coloma, Guímerà i Cervera.

Excursions a Montserrat i a Sant Llorenç dedicades als socis juniors.

A Montmeló, Sant Mateu i Masnou.

A Roda del Ter, Sant Pere de Casserres, Rupit, Tavertet, L'Esquirol i Vic.

A Vilassar de Mar, Cabrera de la Maresma, castell de Burriac, Sant Mateu, Premià de Dalt i Premià de Mar.

A Piedrafita, amb ascensió al pic Algas inferior (3035 m.), Brazato (2738 m.), Balaitus (3146 m.), pic de la Gran Facha (3006 m.), Gavizo Cristall (2892 m.), pic Arriel (2828 m.), Vignemale (3298 m.), pic de l'Infern (3081 m.), pic Apazuso (2432 m.), Pena Telera (2744 m.) i pic Tendenera (2850 m.).

A Hospitalet, refugi de la Besine, roca Melé, Cabanette, Siscarou, cresta de Siscar i cilindre d'Ascobes.

A la Seu d'Urgell, coll de Nargó, Cap de Turp (1600 m.), pedró dels Quatre Batlles (2235 m.), La Coma, Gòsol, Llinàs i Berga.

CONFERENCIES I EXCURSIONS PROJECTADES PER AL MES DE GENER DE 1953

Els actes i conferències que celebrarà el CENTRE durant el mes de gener s'anunciaran oportunament.

ADVERTIMENT.—Es demana als socis del CENTRE que vulguin indicar les conferències i excursions que tinguin preparades per a aquest curs, per tal de poder ordenar-les amb temps.

Secció de Fotografia

Dia 8.—Excursió al Santuari dels Tossals (Berga).

Dia 15.—Excursió a Artés i Santuari de Fusimanya (Manresa).

Dia 22.—Excursió a Pont d'Armentera (Tarragona).

Dia 29.—Excursió a Montserrat, Collbató, Vinya Nova, can Jorba, el Castell i els Brucs.

ADVERTIMENT.—Hom fa avinent als socis d'aquesta Secció que en el successiu les reunions setmanals que celebra el primer dijous de cada mes, seran de dos quarts de vuit a dos quarts de nou de la vetlla, en lloc de les 10 a les 11 de la nit, com venia fent-se en cursos anteriors.

En aquestes reunions, que ensems seran preparatòries de l'excursió del diumenge següent, podran els esmentats socis projectar llurs diapositives com és de consuetud.

Secció de Geografia i Geologia

i

Secció d'Esports de Muntanya

Els actes i excursions que organitzaran aquestes Seccions durant el mes de gener, així com els horaris i altres detalls, es fixaran en les reunions que habitualment celebren cada una d'elles.

Secció d'Arqueologia i Història

Dies 11 i 18.—A les 7 de la tarda, el soci senyor Joan Amades donarà dues conferències sobre el tema *Passejada tradicional pels carrers de Barcelona*.

Dia 25.—A les 7 de la tarda, el senyor Aureli Capmany donarà una conferència, el tema de la qual serà anunciat oportunament.

Aquestes conferències seran il·lustrades amb projeccions.

ADVERTIMENTS

Es prega als concurrents a les excursions, visites i altres actes, que no es descuidin de portar la insígnia del CENTRE, per tal d'evitar confusions amb persones que, titulant-se excursionistes, no guardin la deguda compostura.

També es prega a tots els socis que tinguin fotografies dels xalets i refugis del CENTRE que vulguin posar-les a disposició de la Secció de Fotografia per treure'n còpies.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA*Publicació mensual*

Un vol. anual de 384 pp. text. 96 pp. làmines i nombrosos gràfics
i un SUPLEMENT de 192 pp.

Abonament: Socis del CENTRE, 15 pessetes anys

SUMARI DEL BUTLLETÍ DE DESEMBRE DE 1932

Inauguració del Curs de 1932-1933.—Llimiana i la seva església, per A. GALLARDO.—Campanar de l'església de Sant Pere de Reixac, per P. C. i G.—Estació mèeteorològica de Viella (tercer trimestre de 1932)

LAMINES

LXXVI. *Gravat al coure, original de Josep Baxeres, 1779.—LXXVII. Vista de Barcelona de mitjans del segle XIX.—LXXVIII. Pla topogràfic en colors d'un tros de la Costa Brava.—LXXIX. Pla de Sant Feliu de Guíxols, del segle XVIII, amb el casc antic de la població.—LXXX. Església de Llimiana. Voltes de la nau central. Pica beneitera.—LXXXI. Església de Llimiana. Nau lateral N. Altar del Sant Crist, per A. GALLARDO*

GRAFICS

Marca de llibre per als volums de la Biblioteca Juli Vintró.—Llimiana. Planta de l'església. Alçat de l'església.—Campanar de l'església de Sant Pere de Reixac